

KÖNYVTÁRI INTÉZET

A magyar könyvtári rendszer

Fehér Miklós

mfeher@oszk.hu

Könyvtár, ami összeköt

2018. október 29.

„Könyvtári rendszer”

A könyvtárügy helyzete a rendszerváltás előtt

A rendszerváltástól 1997-ig

A könyvtári törvény megszületése, benne a fogalom

1997. évi CXL. Törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről

Preambulum:

- *Az információs társadalom és a demokratikus jogállam működésének alapfeltétele a **könyvtári rendszer**.*
- *A **könyvtári rendszernek** az állampolgárok érdekeit kell szolgálnia.*

59. §.

- *a könyvtárak gyűjteményéből kivont dokumentumokat hasznosítani kell a **könyvtári rendszer** számára.*
- *a kiadványokból hat kötelezpéldányt kell szolgáltatni az országos **könyvtári rendszer** számára.*

A könyvtári rendszernek nyújtott állami szolgáltatások

A rendszer működését az állam garantálja, illetve támogatja.

60. §.

- a) az országos könyvtári informatikai hálózat fejlesztése és tartalmi feltöltése,*
- b) a Magyarországon keletkezett kiadványok kötelezpéldány-szolgáltatáson alapuló teljes körű gyűjtése, egyéb, Magyarországon keletkezett dokumentumok, valamint a külföldi hungarikumok gyűjtése, továbbá mindezek megőrzése, bibliográfiai számbavétele és rendelkezésre bocsátása, továbbá a kötelezpéldányok elosztása,*
- c) az országos dokumentumellátási rendszer működtetése,*
- d) a határon túli magyarok könyvtári ellátásának segítése,*
- e) a nemzetiségek könyvtári ellátásának segítése,*
- f) a nemzetközi szabványos dokumentumazonosító számok kiadása és nyilvántartása.*

A könyvtári rendszernek nyújtott szolgáltatások

Felelős: Könyvtári Intézet

60. §.

- a) *könyvtári szakemberek továbbképzése és iskolarendszeren kívüli képzése,*
- b) *könyvtári és információs szolgáltatás fenntartása a könyvtári és információszoolgáltatási tevékenység szakterületén,*
- c) *a könyvtárak állománygyarapítását segítő, a hazai dokumentumokról adott rendszeres tájékoztatás támogatása,*
- d) *az országos könyvtári rendszer működésével, a könyvtárhasználattal kapcsolatos kutatás, fejlesztés,*
- e) *a könyvtári és rokon területi módszerekre vonatkozó szabványok, szabályzatok elkészítésének kezdeményezése és kidolgozása,*
- f) *a könyvtári tevékenységre vonatkozó irányelvek, normatívák kidolgozása, módszertani tevékenység,*
- g) *a könyvtárak és a társadalom közötti kapcsolat fejlesztése,*
- h) *az országos könyvtári statisztikai adatok összesítése, elemzése és szolgáltatása,*
- i) *a könyvtári minőségirányítási tevékenység koordinálása, képzések szervezése, a Minősített Könyvtár cím és a Könyvtári Minőségi Díj adományozásának szakmai előkészítése.*

A miniszter által támogatott további rendszer szintű tevékenységek

71. §.

- *a könyvtári dokumentumok vásárlása,*
- *a kulturális örökség részét képező könyvtári dokumentumok állományvédelme,*
- *a könyvtárközi dokumentumellátás (a postaköltség átvállalásával).*
- *a könyvtári rendszer működtetése céljából a könyvtár alapfeladatain túl végzett tevékenységek, támogatása.*
- *a miniszter által meghatározott egyéb feladatok,*
- *a szakfelügyelet működtetése,*
- *a könyvtári informatikai hálózat fenntartása és fejlesztése, valamint a dokumentumok elektronikus tartalmi feltárása és digitalizálása.*

72. §.

- *az országos dokumentumellátási rendszer létrehozása és fenntartása*

ODR

Jogszabály: **73/2003. (V. 28.) Korm. Rendelet az Országos Dokumentumellátási Rendszerről**

Cél: országos lelőhely-nyilvántartás segítségével a könyvtárakon keresztül biztosítani a könyvtárhasználók számára a könyvtári dokumentumok hozzáférhetőségét.

■ **Az ODR tagjai: a kérő könyvtár és a szolgáltató könyvtár**

■ *A szolgáltató könyvtár a gyűjteményében lévő dokumentumokat - a szolgáltatásukra vonatkozó előírásokkal együtt - bejelenti az országos lelőhely-nyilvántartásba.*

■ *A szolgáltató könyvtár - a könyvtárhasználati szabályzatában foglalt korlátozások figyelembevételével - a gyűjteményében lévő dokumentumok teljes körét szolgáltatja. A dokumentum szolgáltatásával egyidejűleg annak használatára egyedi előírásokat határozhat meg.*

■ *A szolgáltató könyvtár - az igény beérkezése után haladéktalanul - eredetiben, másolatban, elektronikus vagy más egyéb formátumban elküldi a kért dokumentumot a kérő könyvtárnak, illetve értesíti a kérés teljesítésének akadályáról.*

■ *A szolgáltató könyvtár az eredetiben nyújtott dokumentumszolgáltatásért díjat nem számíthat föl.*

■ *A könyvtárak gyűjteményéből kivont dokumentumokat hasznosítani kell a könyvtári rendszer számára*

A magyar könyvtári rendszert alkotó könyvtártípusok

A tipizálás szempontja:

- *a célközönség*
- *a feldolgozott tudományterület*
- *a rendszerben ellátott feladat*

*Települési
könyvtár
Iskolai könyvtár
Felsőoktatási
könyvtár*

Szakkönyvtár

Nemzeti könyvtár

Egyéb rendszertagok

KSZR szolgáltatóhely = könyvtári, információs és közösségi hely

Fiókkönyvtár

Letéti könyvtár

Busz

Kisbusz

Kettős funkciós könyvtár

Strandkönyvtár, egyéb kitelepülések

Gyermekkönyvtár??? - gyermekrészleg

Zenei könyvtár??? – zenei részleg, AV részleg, multimédia részleg

Elektronikus könyvtár (pl. Digitális Irodalmi Akadémia – DIA, vagy MEK)

Nemzeti Filmarchívum (Magyarország egyetlen filmes közgyűjteménye, a MANDA-ból alakult át)

KSZR jogszabály

39/2013. (V. 31.) EMMI rendelet a Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer működéséről

- 5000 fő alatt
- Szolgáltató a megyei hatókörű városi könyvtár
- Működési alapelvek:
 - a) a könyvtári szolgáltatások korszerű és széleskörű választékának és minőségének biztosítása,*
 - b) egységes, költséghatékony dokumentum- és információs szolgáltatás megszervezése,*
 - c) teljes körű, szakszerű és pontos számítógépes nyilvántartás, statisztikai adatszolgáltatás, adatelemzés,*
 - d) a megfelelő szakismeretekkel rendelkező emberi erőforrás biztosítása,*
 - e) a használói elégedettség rendszeres mérése,*
 - f) a szolgáltatások színvonalas, rendszeres népszerűsítése, a lakosság sokoldalú tájékoztatása,*
 - g) a források felhasználásának átláthatósága.*

KSZR jogszabály

■ Szolgáltatások:

- 1. könyvtári dokumentumok (könyvek, újságok, folyóiratok, CD, DVD, idegen nyelvű, nemzetiségi és egyéb könyvtári dokumentumok) helyben történő használata, kölcsönzése,*
- 2. elektronikus könyvtárak és adatbázisok használata,*
- 3. egyéni információs kérések teljesítése,*
- 4. interaktív, interneten igénybe vehető könyvtári szolgáltatások (elektronikus kérés, értesítés a kért dokumentum hozzáférhetőségéről, tájékoztatás kérése, kölcsönzés meghosszabbítása, értesítés a kölcsönzési idő lejáratáról, értesítés a rendezvényekről, programokról stb.),*
- 5. könyvtári dokumentumok előjegyzése,*
- 6. az Országos Dokumentum-ellátási Rendszer szolgáltatásainak igénybe vétele, könyvtárközi dokumentumszolgáltatás,*
- 7. számítógép- és internethasználat,*
- 8. könyvtári, helyismereti, ügyintézési és egyéb információszolgáltatás,*

KSZR jogszabály

■ Szolgáltatások:

9. *tájékoztatás az információkeresés ismereteiről, a tudományos kutatás vagy az egyéni tanulás támogatása,*
10. *tájékoztatás a könyvtári rendszer szolgáltatásairól,*
11. *megyei hatókörű városi könyvtári közös katalógus és a helyi állományfeltáró eszközök használata,*
12. *könyvtári szolgáltatások a fogyatékossgal élők számára,*
13. *fénymásolás, nyomtatás, szkennelés,*
14. *olvasás iránti érdeklődés felkeltését, fejlesztését szolgáló egyéni és közösségi foglalkozások,*
15. *gyermekfoglalkozások,*
16. *a szabadidő kulturált eltöltésének lehetősége,*
17. *könyvtári közösségi, közművelődési rendezvények, programok.*

KSZR jogszabály

- A megyei hatókörű városi könyvtár mindehhez az alábbi támogatást nyújtja:
 1. *dokumentumszolgáltatás (könyvek, időszak kiadványok, audiovizuális, elektronikus dokumentumok biztosítása),*
 2. *a digitális írástudás, az információs műveltség elsajátításának, az egész életen át tartó tanulás folyamatának segítése, könyvtárhasználat ismertetése,*
 3. *tájékoztatás az Országos Dokumentum-ellátási Rendszerről, az országos lelőhely-nyilvántartás működéséről,*
 4. *könyvtárközi kölcsönzés keretében az egyedi dokumentumokra vonatkozó kérések teljesítése, közvetítése,*
 5. *az oktatásban, képzésben részt vevők információellátásának segítése, tájékoztatás a tudományos kutatás és az adatbázisokból történő információkérés lehetőségéről,*
 6. *a szolgáltató helyre vonatkozó adatok és információk közzététele a megyei hatókörű városi könyvtár honlapján,*
 7. *a könyvtári szolgáltatásokról információk biztosítása a kistélepuslési önkormányzat honlapján, különös figyelemmel az új és az ingyenesen igénybe vehető szolgáltatásokra, továbbá a fogyatékosokkal élőkét és a nemzetiséghez tartozókat érintő információkra.*

KSZR jogszabály

- A megyei hatókörű városi könyvtár mindehhez az alábbi támogatást nyújtja:
 8. *a könyvtári állomány nyilvántartása, feltárása, gondozása, ennek keretében a beszerzett újdonságok nyilvántartásba vétele, elektronikus katalógusban való közzététele az interneten, állományellenőrzés elvégzése, - szükség szerint - kivonás az állományból,*
 9. *a településre és a megyére vonatkozó helyismereti információk biztosítása, digitalizálása,*
 10. *tájékoztatás a könyvtári rendszerben elérhető adatbázisokról,*
 11. *speciális könyvtári szolgáltatások, dokumentumok, eszközök biztosítása a fogyatékossggal élők számára,*
 12. *a lakosság érdeklődésének megfelelő kulturális, közösségi, közművelődési rendezvények és egyéb programok, kiállítások szervezése,*
 13. *az olvasáskultúra fejlesztését támogató programok szervezése, az olvasás, a tanulás, a közösségi élet támogatása, a civil önszerveződések segítése,*
 14. *a szolgáltató hely bevonása az országos és térségi szakmai programokba,*

KSZR jogszabály

- A megyei hatókörű városi könyvtár mindehhez az alábbi támogatást nyújtja:

15. a könyvtári személyzet rendszeres képzése, továbbképzése,

16. tájékoztatás a pályázati lehetőségekről,

17. szakmai tanácsadás,

18. statisztikai adatszolgáltatás,

19. a könyvtári szolgáltatásokhoz szükséges informatikai eszközök, kis értékű tárgyi eszközök, szakmai és egyéb anyagok, nyomtatványok beszerzése,

20. a megyei hatókörű városi könyvtár által a kistélepuslési megállapodásban vállalt további szolgáltatás.

KSZR jogszabály

- A KSZR finanszírozása:

Állam - normatívával

Állam - a megyei hatókörű városi könyvtár állami feladatainak támogatásával

Önkormányzat – a könyvtári, információs és közösségi hely fenntartással

Könyvtár – elnyert pályázati forrásokkal, saját működési bevétellel

Mi a **nyilvános** könyvtár ? (KultTv. 54. §.)

- a) a nemzeti könyvtár,
 - b) a megyei hatókörű városi könyvtár,
 - c) a települési könyvtár,
 - d) a 3. számú melléklet szerinti országos szakkönyvtár, valamint
 - e) az állami egyetem könyvtára.
- f) És bármely más könyvtár, aki a jegyzékre jelentkezik és teljesíti azokat a kritériumokat, mely a jegyzékre kerüléshez kell. (jogsabályi háttér: 379/2017. (XII. 11.) Korm. rendelet a nyilvános könyvtárak jegyzékének vezetéséről)

A (települési) nyilvános könyvtár alapkövetelményei (KultTv. 54. §.)

- *mindenki által használható és - e törvény eltérő rendelkezése hiányában - megközelíthető;*
- *rendelkezik kizárólagosan a könyvtári szolgáltatások céljaira alkalmas helyiséggel;*
- *rendszeresen, a felhasználók többsége számára megfelelő időpontban, ötezer fő feletti településen működő települési könyvtár esetében legalább heti 25 órában, továbbá legalább havonta két hétvégi napon tart nyitva;*
- *vezetője a könyvtárakban foglalkoztatottak képzési követelményeire és jogviszonyára irányadó jogszabályokban meghatározott végzettséggel és szakképzettséggel rendelkezik;*
- *könyvtári szakembert alkalmaz;*
- *helyben nyújtott alapszolgáltatásai ingyenesek;*
- *statisztikai adatokat szolgáltat;*
- *éves szakmai munkaterv alapján ellátja az 55. § (1) bekezdésében felsorolt alapfeladatokat, tevékenységéről szakmai beszámolót készít;*
- *részt vesz a kulturális alapellátás kiterjesztésében;*
- *elnevezésében megjelenik a könyvtár kifejezés.*
- *(1a) * Azok a fegyveres és rendvédelmi testületek által fenntartott könyvtárak, amelyek vállalják a nyilvános könyvtárak 55. § (1) bekezdés szerinti alapfeladatainak ellátását, a hozzáférést távhasználat útján is biztosíthatják.*

A települési (nyilvános) könyvtár alapfeladatai (KultTv. 55. §.)

- a) alapító okiratban és a szervezeti és működési szabályzatban meghatározott fő céljait küldetésnyilatkozatban közzé teszi,
- b) gyűjteményét folyamatosan fejleszti, feltárja, megőrzi, gondozza és rendelkezésre bocsátja,
- c) tájékoztat a könyvtár és a nyilvános könyvtári rendszer dokumentumairól és szolgáltatásairól,
- d) biztosítja más könyvtárak állományának és szolgáltatásainak elérését,
- e) részt vesz a könyvtárak közötti dokumentum- és információcserében,
- f) biztosítja az elektronikus könyvtári dokumentumok elérhetőségét,
- g) a könyvtárhasználókat segíti a digitális írástudás, az információs műveltség elsajátításában, az egész életen át tartó tanulásban,
- h) segíti az oktatásban, képzésben részt vevők információellátását, a tudományos kutatás t, adatbázisok elérését,
- i) kulturális, közösségi és egyéb könyvtári programokat szervez,
- j) tudás-, információ- és kultúraközvetítő tevékenységével hozzájárul az életminőség javításához, az ország versenyképességének növeléséhez,
- k) a szolgáltatásait a könyvtári minőségirányítás szempontjait figyelembe véve szervezi.
- 1a) az internet-hozzáférést a kiskorúak védelmét lehetővé tevő szoftverrel biztosítja

A települési (nyilvános) könyvtár alapfeladatai (KultTv. 65. §.)

- a) gyűjteményét és szolgáltatásait a helyi igényeknek megfelelően alakítja,*
- b) közhasznú információs szolgáltatást nyújt,*
- c) helyismereti információkat és dokumentumokat gyűjt,*
- d) szabadpolcos állományrészsel rendelkezik,*
- e) gyermek- és családbarát szolgáltatásokat nyújt.*

A megyei hatókörű városi könyvtár és feladatai (túl az előzőekben már ismertetett nyilvános könyvtári feladatokon KulTv. 66. §.)

- a) ellátja a megyei kötelempéldányokkal, a digitalizálással, a gyűjteményét feltáró elektronikus katalógus építésével kapcsolatos feladatokat,*
- b) szervezi a területén működő könyvtárak együttműködését,*
- c) végzi és szervezi a megye nemzetiséghez tartozó lakosainak könyvtári ellátását,*
- d) a települési könyvtárak tevékenységét segítő szolgáltatásokat nyújt,*
- e) szervezi a megyében működő könyvtárak statisztikai adatszolgáltatását,*
- f) végzi az iskolán kívüli könyvtári továbbképzést és szakképzést,*
- g) működteti a KSZR-t, szervezi a könyvtári, információs és közösségi helyek részvételét a kulturális alapellátás kiterjesztésében,*

A megyei hatókörű városi könyvtár és feladatai (túl az előzőekben már ismertetett nyilvános könyvtári feladatokon KulTv. 66. §.)

- h) megállapodás alapján biztosítja a KSZR szolgáltatásokat a könyvtári, információs és közösségi helyen,*
- i) koordinálja a megye települési könyvtárainak fejlesztését, javaslatot tesz a fejlesztésre.*
- j) koordinálja a települési könyvtárak minősítésének előkészítését,*
- k) ellátja az Országos Dokumentum-ellátási Rendszerről szóló kormányrendeletben a szolgáltató könyvtár számára meghatározott feladatokat,*
- l) évente két alkalommal információs szakmai műhelynapot szervez a megyében lévő városi könyvtárak könyvtárosai számára,*
- m) ellátja a helyismereti dokumentumok elektronikus hozzáférhetővé tételével kapcsolatos feladatokat,*
- n) elektronikus formában megőrzi és hozzáférhetővé teszi a települési könyvtárak éves szakmai beszámolóját és munkatervét.*

A szakkönyvtár és feladatai (KultTv 63. §.)

- A tudományos és szakkönyvtári ellátás a szakkönyvtárak, valamint a könyvtári rendszer minden egyéb tagjának együttműködésével valósul meg.
- Az egyes szakterületeken működő könyvtárak együttműködését a szakterület szerint illetékes minisztériumok támogatják.
- A szakkönyvtárak szakterületükön szakirodalmi és információs szolgáltatásokat végeznek, és közvetítenek

Az iskolai könyvtár és feladatai

20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet a nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról

- *gyűjteményének folyamatos fejlesztése, feltárása, őrzése, gondozása és rendelkezésre bocsátása,*
- *tájékoztatás nyújtása a dokumentumokról és szolgáltatásokról,*
- *az intézmény helyi pedagógiai programja és könyvtár-pedagógiai programja szerinti tanórai foglalkozások tartása,*
- *könyvtári dokumentumok egyéni és csoportos helyben használatának biztosítása,*
- *könyvtári dokumentumok kölcsönzése, beleértve a tartós tankönyvek, segédkönyvek kölcsönzését.*
- *foglalkozások tartása,*
- *a nevelő-oktató munkához szükséges dokumentumok többszörözése,*
- *számítógépes informatikai szolgáltatások biztosítása,*
- *tájékoztatás nyújtása az iskolai, kollégiumi könyvtárak, a pedagógiai-szakmai szolgáltatásokat ellátó intézményekben működő könyvtárak, a nyilvános könyvtárak dokumentumairól, szolgáltatásairól,*
- *más könyvtárak által nyújtott szolgáltatások elérésének biztosítása, részvétel a könyvtárak közötti dokumentum- és információcserében,*
- *muzeális értékű könyvtári gyűjtemény gondozása.*
- *közreműködik az iskolai tankönyvellátás megszervezésében, lebonyolításában.*

A nemzeti könyvtár és feladatai

Az Országos Széchényi Könyvtár irányításában közreműködik az Országos Könyvtári Kuratórium

- a) a Magyarországon keletkezett kiadványok kötelezpéldány-szolgáltatásra alapozott gyűjtése, megőrzése, szétoosztása,*
 - b) a külföldön megjelent hungarikumok teljességre törekvő gyűjtése, feltárása, megőrzése,*
 - c) a kiadványnak nem minősülő hungarikumok gyűjtése, feltárása, megőrzése,*
 - d) a nemzeti bibliográfia készítése,*
 - e) gyűjteményének archiválása és védelme,*
 - f) gyűjteményének elsősorban helyben használat útján történő rendelkezésre bocsátása,*
 - g) tevékenységi körébe tartozó kutatások végzése,*
 - h) részvétel a 60. § (1)-(3) bekezdésében felsorolt központi szolgáltatások megvalósításában,*
 - i) a kulturális örökség védelmével kapcsolatos jogszabályokban meghatározott feladatok ellátása,*
 - j) könyvtári dokumentumokról hitelesített másolatok készítése,*
 - k) a miniszter által megállapított további feladatok végzése,*
 - l) a Magyar Országos Közös Katalógus adatbázis működtetése és fejlesztése,*
 - m) a könyvtárakban őrzött kulturális javak digitalizálása az Országos Könyvtári Digitalizálási Stratégia szerint,*
 - n) részt vesz a magyar kulturális örökség digitális megőrzésében és széleskörű hozzáférhetőségének megteremtésében.*
- (5) A nemzeti könyvtárt nyilvános könyvárveréseken - a védett kulturális javak kivételével - elővásárlási jog illeti meg.*

KMÉR - A könyvtári rendszerben alkalmazott minőségmenedzsment rendszer

Alapkövetelmény: a nyilvános könyvtár a szolgáltatásait a könyvtári minőségirányítás szempontjait figyelembe véve szervezi.

Javasolt minőségmenedzsment rendszer a KMÉR. (van még pl.a KKÉK, az ISO)

*Minősített Könyvtár cím és Könyvtári Minőségi Díj a KMÉR szerinti beszámolóval érhető el.
KMÉR = Könyvtárak Minőségi Működésének Értékelési Rendszere*

33/2017. (XII. 12.) EMMI rendelet a Minősített Könyvtár cím és a Könyvtári Minőségi Díj adományozásáról

Könyvtári rendszerhez kapcsolódó szakmai szervezetek (válogatás)

MKE

IKSZ

KTE

MOKSZ

EKE

EKK

MIBE

PUBLIKA Magyar Könyvtári Kör

Nemzetközi: IFLA

[International Federation of Library Associations and Institutions](#)

Könyvtári Egyesületek és Intézmények Nemzetközi Szövetsége

A könyvtári szaksajtó

3 K (Könyv Könyvtár Könyvtáros) (KI havilapja)

KF (Könyvtári Figyelő) (OSZK negyedéves kiadványa)

TMT (Tudományos Műszaki Tájékoztatás) (BME -OMIKK elektronikus havilapja)

Könyvtárvilág (MKE kéthavonta megjelenő elektronikus kiadványa)

Könyv és Nevelés (EKE - OPKM negyedéves kiadvány)

Orvosi Könyvtárak (MOKSZ negyedéves kiadványa)

Továbbá számos megyei kiadvány

Az elektronikus kiadványok listája a KI honlapon elérhető!

KÖNYVTÁRI INTÉZET

Köszönöm a figyelmet!

Fehér Miklós
mfeher@oszk.hu